BİLİM GÖZÜ İLE

Prof.

M. Tayyip GÖKBILGIN

Üniversiteler Sorunu

Son zamanlarda üniversiteler sorunu ve bununla yakın ilişkisi olan özel yüksek okullar üzerinde yayınlar artmış bulunmaktadır. Bu konuda gerek üniversite öğretim üyeleri, gerek belli - başlı yazarlar tarafından türlü görüşler ileri sürülmekte, sorun bir çok yönden ele alınmakta, eleştirilmekte ve çeşitli çözüm yolları öne sürülmektedir. Bunların hepsinde de birer gerçek payı vardır şüphesiz. Ancak, sorunun başlıca iki yönünü ele alırken ve değerlendirirken aslında ikisinin de, yani, üniversiteler sorunu ve özel yüksek okullar macerasının aynı çıkış noktasına, aynı huzursuzluk ve plânsızlıklara bağlanabileceği kesinlikle söylenebilir. Diğer bir deyim ile, bugün, bir üniversiteler sorunu, üniversitelerimizin gerçek ve acele çözümlenmesi gereken problemleri vardır; diğer yandan, buna bir de son senelerin toplumumuza getirdiği özel sektör eğilimi, sevgisi ve çıkarları yüzünden gittikçe bir çığ gibi büyüyen ve bir çok şeyi tehdit eden özel yüksek okullar dâvası eklenmiştir.

Bize göre, 1962'deki Milli Eğitim Şurası üniversitelerle ilgili sorunları, yeni açılacak üniversiteler işini sağlam esaslara bağlayıp Yüksek Plânlama Kurulu da bu hususta bütün memleket için yararlı, geçerli ve tutarlı bir plân ve program yapabilseydi, öte yandan, 4936 ve 115 sayılı kanunları yeni şart ve ihtiyaçlara, Türkiye'nin ilim ve teknik seviyesini yükseltecek ve ileri memleketler üniversitelerinin standardlarına ulaşmasını mümkün kılacak objektif kıstaslara göre, mükemmel hale getirmek işi sağlansaydı, bugün, bu yolda bir hayli mesafe almış olurduk.

Aradan geçen beş sene zarfında, esefle belirtmek gerekirse, üniversitelerin sorunları hiç bir hâl yoluna girmemiş, geniş yurt çapında ihtiyaç ve hasret duyulan bilim ve teknik müesseselerini kurma yolunda esaslı bir adım atılmamış, Ankara'da nev - zuhur bir üniversite ve İstanbul'da gerekli gereksiz bir kaç fakülte dışında, asıl ihtiyaç ve özlem duyulan hiç bir yerde, bu istikamette olumlu bir karara gidilmemiştir.

Öğretim üyelerinin durumu

Önce şunu belirtmek isteriz ki, üniversite mensuplarının münhasıran ilmî gayelerle faaliyette bulunmalarını, kendilerini tamamen üniversiteye, bilimsel araştırmalara ve ciddî eserler vermeye vakfetmelerini, dışarıda aşırı kazanç yolları aramamalarını temin edecek esaslar ve müeyyideler bulunmak gerektiği inancındayız. Öyle sanırız ki, üniversitelerin İstanbul, Ankara gibi merkezlerde dal - budak salacağı, imtiyazlı ve her biri ayrı statüye bağlı üniversiteler kurulacağı yerde, memleketin başka yerlerinde (Diyarbakır, Adana, Edirne, Konya, Elâzığ, Sivas... gibi illerde) birer ikişer fakülteden başlamak üzere ilim ve teknik yuvalarının temellerini atmak bugün en hayatî bir zorunluktur.

Erzurum'daki Atatürk Üniversitesinin, aradan on sene geçtiği halde, yeteri derecede gelişememiş olması nedenleri üzerinde durmak, Trabzon Teknik Üniversitesinin acele ihtiyaçlarını karşılamak ve bunların da Ankara, Istanbul üniversiteleri gibi özerk birer müessese haline getirilmelerini sağlamak,

> **Anayasanın ve Atatürk ilkelerinin ruhuna uygun olarak köklü bir düzen değişikliğine ihtiyaç bulunduğuna, bu suretle memleketin yarınlarının bilim ve kültür yönünden teminat altına alınabileceğine inandığımızı belirtmek isteriz**

diğer alınacak kanunî tedbirlerle de onları her bakımdan mücehhez bir duruma getirmek gerekirdi. Bu sorunların çözümlenmesi güç olsa bile imkânsız değildir.

İstanbul ve Ankara gibi merkezlerde muayenehanesini, proje bürosunu, avukatlık yazıhanesini, bankalardaki müşavirliklerini, ya da, alışılmış rahat bir hayatı bırakıp da uzak diyarlara gitmeyi istiyecek ilim adamlarının bulunamıyacağı ileri sürülebilir; bu gibi yerlerde klinik, labratuar ve kütüphaneler kurulmasının, bugünkü şartlar altında, çok güç ve zamana bağlı birer engel olduğu söylenebilir. Fakat, gerçek bilim adamı, bilimsel çalışmaları sağlandığı takdirde, gönüllü ve feragat sahibi olmak, lüks hayattan uzak kalmak, böylece de, yurtseverliğin en birinci örneğini vermek zorundadır. Elverir ki, yetişmiş ve yetişmekte olan öğretim üyeleri ve bilimsel araştırıcılar sağlam ve âdilâne ölçüler dahilinde bu yola sevkedilsin, gereken kanunî haklar, ödevler iyice tesbit edilmiş olsun.

Bu konuda hatıra, ister istemez, 1960'daki üniversitelerle ilgili olay ve karar gelmektedir: Millî Birlik Komitesi tarafından, bilinmez hangi nedenler le alınmış ve haksızlığı anlaşıldığı, âmme vicdanını da sızlatmış olduğu için hemen düzeltilmesi cihetine gidilmiş bulunan bir kararın, başka bir istikamette meselâ, memleketin diğer yerlerinde üniversiteler kurmak ve bunlara öğretim üyeleri sağlamak gayesiyle —fakat objektif ölçüler ele alınmak şartıyla— tedvin edilmesi acaba daha realist ve izahı kaabil bir görüş olmaz mı idi? Zira, kanaatimizce, üniversiteler sorununu kesin bir şekilde çözümlemek için, belki ileride, Atatürk devrindeki 1933 reformu genişliğinde olmasa bile, yine de devrimci bir tutum, köklü bir düzen değişikliği zorunlu olacaktır.

Özel Okullar

Özel yüksek okulların devletleştirilmesi gibi, Türkiye'deki bütün üniversitelerin, mevcutlar ve açılacak olanların, Atatürk ilkelerinin ruhuna uygun, devrimci, ilerici ve münhasıran ilmî karakterde olarak, tek bir statüye bağlanmış, her bakımdan özerk, fakat, devletin ve memleketin yüksek menfaatlerine tam anlamıyla hizmet eden, aynı zamanda, tanınmış dünya üniversiteleri ölçüsünde yüksek seviyeli birer müessese halini almaları mutlâka sağlanmalıdır. Bunun için de üniversiteler sorununun, bugün, tüm ilim ve kültür siyasetimizin en önemli bir konusu olduğuna karar vermek, önce, kısa süre de gerçekleştirilmesi zorunlu tedbirleri almak, sonra da, uzun vâdeli bir plân ile, bu alanda erişilmesi gereken hedefleri göz önüne alarak, dâvanın tümünü her yönü ve bütün genişliği ile kapsayan, devrimci bir ruhta gayeye doğru emin adımlarla ilerlemek gereklidir.

Atatürk'ün 1937'de Van Üniversitesini kurmak ve muhal gibi görünen bir hayali gerçekleştirmek istediğini düşünürken, O'nun ölümünden otuz sene sonra, bugün bizim bu konuda mümkün olanları bile yapamamak gibi bir aciz içinde bulunduğumuzu görmek çok hazindir. Bu alanda alınabilecek bir yığın tedbir ve karar ihmal edilirken, sanki üniversitelerin en önemli problemi imiş gibi, rektörlerin bir dönem daha seçilebilmelerini sağlıyan bir kanun maddesinin alelacele çıkarılması, memlekette zengin ve fakir öğrenci farklılığını açık seçik olarak ortaya koyan ve göze batan, zaten Atatürk'ün milli eğitim ilkelerini ve memleketin yüksek çıkarlarını zedeleyen özel yüksek okullar macerasının gittikçe karışık ve içinden çıkılmaz bir hal almasını, üniversiteler sorununun ne kadar önemli ve hayati olduğunu, ne derecede plânsız ve gelişi güzel yürütülmekte olduğunun belli - başlı delilleri gibi görünmektedir. Sosyal ve ekonomik yönlerden kalkınmıya yönelmiş bir Türkiye'de bilim ve kültür dâvasının ve hareketlerinin yüksek kademede vukuflu ve bilinçli bir şekilde yürütülmesi gerektiğine inanıyoruz. Bu arada, Bakanlar Kurulunda Milli Eğitim Bakanından ayrı bir Kültür Bakanı ile üniversiteler ve ilim akademisi temsilcisinin de bulunmasının ve böylece hükûmet yönetiminde bilim ve kültür işlerinin daha fazla önem ve ağırlık kazanmasının lüzumu kadar, üniversiteler ve yüksek okulların bir plâna bağlı ve devletin en hayati sorunları olarak sevk ve idaresinin, bize göre, başta gelen ihtiyaçlardan olduğu muhakkaktır.

Köklü bir değişiklik

Bu sorunlar tümü ile de ele alınınca, ilmin ve yurt menfaatlerinin gerektireceği gerçekçi, Atatürkçü yoldan yürümek ve özel okullar bid'atini ortadan kaldırmak, üniversiteleri ve yüksek okulları bütün yurt sathına yaymak, aşırı kazanç hırsı ile hareket ve tabiatiyle asıl vazifelerini ihmal eden üniversite öğretim üyelerinin mesailerini sadece üniversiteye inhisar ettirmelerini, böylece de, Türk ilim hayatının sıhhatli, salim bir platformda gelişmesini, dünyadaki ilim hareketlerine bir katkıda bulunabilmelerini sağlamak ve buna benzer nice kazançların elde edilmesi kaabil olabilecektir. Kısaca, bu alanda da, Anayasanın ve Atatürk ilkelerinin ruhuna uygun olarak, köklü bir düzen değişikliğine ihtiyaç bulunduğuna, bu suretle memleketin yarınlarının bilim ve kültür yönünden teminat altına alınabileceğine inandığımızı belirtmek isteriz. Eğer milletçe bu konuda mutabık ve bu inançta isek yetkilileri ve sorumluları derhal vazifeye dâvet ediyoruz.